

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

DOI 10.31558/2617-0248.2022.7.9

УДК 327.83

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР УГОРСЬКОЇ НАЦІЇ: РЕСУРС СПОРІДНЕНИХ ДІАСПОР

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2825-3563>**Коч С. В., д. політ. н., професор Одеського національного університету імені І.І. Мечникова**

В статті представлено процес переформатування практик національного розвитку за рахунок розширеного трактування ендogenous політичного простору національної спільноти. Зазначається, що просторові стратегії ЄС суттєво впливають на перегляд пріоритетів регіонального розвитку модерних держав, які прагнуть забезпечення сталого розвитку власних політичної системи, звертаються до соціально-політичного капіталу споріднених закордонних діаспор та прикордонних регіонів. В умовах просторової революції та визнання актуального політичного простору конструйованою системою, національно-політичний простір набуває характеристик гнучкої мережевої системи де формуються нові практики національної згуртованості, які не обмежуються суверенними кордонами держави.

Представлено приклад трансформації процесу національного згуртування в Угорщині, який передбачає інкорпорацію споріднених закордонних діаспор Південної Словаччини, Трансильванії, Воєводиної та Закарпаття в єдину соціально-політичну систему без перегляду державних кордонів. Управління соціально-політичним розвитком діаспор угорців за кордоном відбувається централізовано, завдяки державним інститутам та програмам. На прикладі створення розгалуженої мережі угорських політичних партій та громадських організацій в межах соціально-культурних просторів угорських діаспор, показано процес розбудови системи автономістських проєктів по периметру кордонів Угорщини, завдяки яким вона прагне модернізувати власну національну доктрину забезпечивши її транснаціональною складовою.

Угорська політика розглядає угорські громади як ресурс, який здатний забезпечити політичний транзит для національної доктрини, яка забезпечуючи модерну складову етнонаціональної ідеї, надає можливість реагувати на просторові трансформації з боку ЄС.

Ключові слова: діаспори, національний простір, електоральний простір, угорські партії,

Koch S. V., Political space of the hungarian nation: the resource of kindred diasporas

The article presents the process of reformatting the practices of national development through an expanded interpretation of the endogenous political space of the national community. It is noted that the EU spatial strategies have a significant impact on the revision of the priorities of regional development of modern states, which, seeking to ensure the sustainable development of their own political systems, turn to the socio-political capital of related foreign diasporas and border regions. In the context of the spatial revolution and the recognition of the actual political space as a constructed system, the national-political space acquires the characteristics of a flexible network system where new practices of national cohesion are formed, which are not limited by the sovereign borders of the state.

An example of the transformation of the process of national cohesion in Hungary is presented, which involves the incorporation of related foreign diasporas of Southern Slovakia, Transylvania, Vojvodina and Transcarpathia into a single socio-political system without revision of state borders. The socio-political development of Hungarian diasporas abroad is managed centrally through state institutions and programs. On the example of the creation of an extensive network of Hungarian political parties and NGOs within the socio-cultural spaces of the Hungarian diasporas, the process of building a system of autonomous projects along the perimeter of the borders of Hungary is shown, through which it seeks to modernize its own national doctrine by providing it with a transnational component.

Hungarian policy considers Hungarian communities as a resource that can provide a political transit for the national doctrine, which provides a modern component of the ethno-national idea, and makes it possible to respond to the spatial transformations of the EU.

Keywords: diasporas, national space, electoral space, Hungarian parties

Сучасні процеси трансформації національних доктрин держав пов'язані із перманентною фрагментацією політичного простору, який модифікується в умовах поліморфізації політичних акторів, створення мережових комунікаційних систем та набуває рис конструйованої системи інструментального спрямування.

Адаптації національних проєктів в країнах ЄС часто представляються як прояв послаблення державного контролю та нездатності модерних національної ідеології забезпечити аргументативну складову функціонування політичного простору. Така логіка спирається на стратегії просторового розвитку Ради Європи та ЄС, де локальні та регіональні актори поступово отримують статус політичних суб'єктів, створюють умови для дистанціювання концепту нації від концепту держави.

В той же час, інтереси держав передбачають активний пошук соціально-економічного балансу за межами своїх кордонів, створюючи та підтримуючи мережу соціально-культурних споріднених зв'язків, які здатні надати лобістську підтримку в межах конкурентних політичних систем та забезпечити лояльність серед населення прикордонних регіонів та в межах транскордонних контактних соціально-економічних систем. Одночасне забезпечення стабільного розвитку за рахунок споріднених просторів та культурних систем в прикордонні та виконання вимог інтеграційної політики в ЄС виявилось можливим за рахунок розвитку зв'язків із власними діаспорами, які часто сприймаються як втрачений соціальний та політичний ресурс нації та держави, що прямо впливає на аргументацію положень щодо регіональних політик в прикордонні у сучасних національних доктринах.

У пошуку засобів утримати територіальну периферію та зберегти національне тіло, сучасні держави застосовують технології регулювання мотивів через договори з регіональною та етнічною елітою, що може сприйматися як оновлення стратегій національного будівництва. І якщо культурний експансіонізм з боку національних модерних держав традиційно сприймається як процес асиміляції конкурентних культурних просторів, то включення в тіло нації споріднених етнічних груп або «втрачених співвітчизників» став новим форматом в організації практик національної згуртованості.

Перед сучасними дослідниками та законодавцями постають питання щодо визначення статусу етнічних та локальних груп, які проживають поза сучасними кордонами Батьківщини, про вплив держави-метрополії на етнонаціональну політику приймаючої країни, про механізми залучення закордонних діаспор до вирішення внутрішньополітичних завдань держави. Дослідження цих проблем представлені у роботах М. Андерсон [1], Ф. Барт [2], Б. Гіршгаузен [3], Т. Гур [4], К. Фоліс [5] та інші.

Універсалізація цієї проблеми засвідчена тим, що Венеціанська комісія, що створена при Раді Європи у 1990 році, як консультативний орган, визнала право кожної країни підтримувати власну діаспору. З цього періоду, політики багатьох країн Європи реалізують численні спроби ситуативної та системної взаємодії з представниками їх етнонаціональних анклавів. Особлива ситуація сформувалась в країнах, які поновили свій незалежний національний розвиток після 90-х років XX століття. Болгарія, Вірменія, Грузія, Греція, Ізраїль, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина та інші, почали формування комплексних політик щодо власних діаспор за кордоном, а передусім до так званих «діаспор катаклізму», які усвідомлювались як втрачені культурні простори та ресурси політичного розвитку. Навіть символічне інкорпорування таких просторів в коло культурно-політичних та економічних зв'язків забезпечує умови для національної мобілізації та створення соціально-політичних мереж транснаціональної взаємодії.

Прикладом ефективної організації багаторівневого політичного простору в транскордонній системі координат, демонструє мережа соціально-політичних організацій угорців, при тому, що сам комунікаційний процес відбувається безпосередньо за участі держави, яка виступає в якості системоутворюючого центру, що забезпечує зв'язок соціально-політичних просторів своїх закордонних діаспор. Цей процес достатньо широко представлений в наукових працях Я. Векас [6], Р. Контлер [7], І. Сулі-Закар [8], але він далекий від завершення та активно триває в умовах реалізації прийнятої в 2011 році Стратегічної рамкової програми «Політика для угорських громад за кордоном», що орієнтована на перспективу згуртування 15 мільйонної угорської нації.

Метою представленої роботи є компаративний аналіз динаміки розширення політичного простору угорської нації за рахунок соціального ресурсу споріднених діаспор за кордоном.

Угорська закордонна діаспора є одною з численних світових діаспор, вона становить третину загальної чисельності угорців в світі. Так, маючи населення країни біля 10 млн. осіб, близько 5 млн. угорців проживають за її межами, в тому числі до 3 млн. угорців в сусідніх країнах створюють компактні соціально-культурні осередки. Ця частина діаспори утворилась не в результаті усвідомленої міграції а стала результатом політичних катаклізмів – змін території держави у XIX-XX століття. Автохтонні групи угорців проживають у Австрії, Румунії, Словаччині, Сербії, Україні, Хорватії.

Розроблюючи пакет державної стратегії підтримки зарубіжних співвітчизників Угорщина врахувала структурну своєрідність діаспори, виокремивши в Рамковому Законі «Про угорців, які проживають в суміжних країнах» 2001 року два типи діаспорних груп угорців: 1) такі, що проживають за кордоном та 2) угорців, що проживають в суміжних державах [9]. Цей правовий акт став символом воз'єднання нації без перегляду кордонів.

Специфічну стратегію щодо діаспор в прикордонних просторах держави Угорщина почала формувати тільки наприкінці 80-х років XX століття, коли політика «національного мосту» по відношенню до закордонних угорців вже діяла на рівні підтримання культурної ідентичності [10]. З початку 90-х років Угорщина в межах доктрини «двоспрямованої інтеграції», визнає пріоритетом в програмах щодо діаспор – допомогу в організації соціально-політичного та економічного простору на місцях постійного проживання. Державна політика у цій сфері спирається сотні нормативних актів, прийнятих парламентом та урядом. Усі вони регулюють надання допомоги закордонним співвітчизникам та об'єднання їх із метрополією спільними інфраструктурними та соціально-політичними проектами.

Завдяки активній участі Угорщини у соціально-економічному і політичному розвитку «своїх» діаспор, більшість з них набули якостей суб'єктів політики. Це відбулось через створення політичних партій, громадських політичних організацій. Угорські політичні партії забезпечують посередництво між інтересами етно-національних груп та діяльністю органів держави в межах якої локалізована діаспора. За допомогою регіональних партій Угорщина отримала можливість озвучувати власну політику стосовно історичної комеморативної політики та впливати на формування регіональних просторів та транснаціональних систем Європи.

Так, соціально-політичний простір угорців в Румунії представлений вагомим списком громадських організацій: «Трансільванська угорська культурна Асоціація» (культурно-політична організація, діє з 1885 року) [11]; «Угорська молодіжна рада» (правозахисна організація) [12]; «Трансільванська Угорська національна рада» (громадська організація, яка створена з метою формування регіональної мережі політичних організацій) [13], тощо.

Партійний спектр представляють три політичні партії. Впливовою партією угорців в Румунії є «Демократичний альянс угорців», яка діє з 1989 року [14]. Вона має представництво в обох палатах парламенту, а її лідер Бела Марко у 2004 році приймав участь в президентських виборах з результатом в 5,1% голосів [15]. Партія представлена у Європарламенті, що надає можливість лобіювати інтереси угорської громади на наддержавному рівні. Альянс має за мету створення національної угорської автономії, яка дозволить використовувати угорську мову в адміністрації та освіті. В 2006 році «Демократичний Альянс угорців» висунув політичні претензії до Трансильванії та Секейського краю. В результаті у 2007 році був організований референдум, а в жудецях Трансильванії (Харгіта, Ковасна, Муреш) населення висловилося за автономію від Бухаресту. На той час Уряд Угорщини та Президент Ласло Шойм підтримали ці вимоги. В 2011 році група євро-парламентарів від «Демократичного Альянсу...» на чолі з віце-головою Європарламенту Ласло Текьошем оголосила про відкриття представництва Секейського краю при Європарламенті.

Вимоги автономії для Трансильванії висловлює спадкоємиця «Національної угорської партії» що діяла з 1922 року до 1940 року – «Угорська народна партія Трансильванії» [16]. Ця партія обґрунтовує для Румунії модель держави, яка подібна до «кантональної» Швейцарської. З 2013 року молодіжне крило цієї партії – «Зразок», яке має розгалужену мережеву структуру, презентує образ Трансильванії як території, яка історично належить угорцям. Завдання молодіжного осередку сформульоване як «допомога угорцям в Трансильванії залишитися вдома» [17].

Уряд Угорщини має міцні зв'язки з «Громадською партією угорців» [18]. Голова партії Йєно Шас в 2012 році був запрошений Віктором Орбаном очолити Національний стратегічний інститут держави. Партія позиціонує Ідеологія трансильванізму, яку представляє програмні документи партії, передбачає автономію Трансильванії та Секейської землі. Політична ефективність цієї програми була продемонстрована в 2016 році, коли на виборах Румунії від цієї Партії було обрано 15 мерів [19].

Отже, в Румунії спостерігається консолідація політичних ресурсів угорської діаспори. Так, представники угорських партій та громадських організацій підтримали громадську акцію «живого ланцюгу», **100 тисяч учасників якого вимагали створення територіальної угорської автономії. Крім того, ще в 2018 році три угорські партії в Румунії підписали спільний меморандум про наміри.** Так, «Демократичний союз угорців», «Угорська громадянська партія» та «Угорська народна партія Трансильванії» домовилися сумісно домагатися максимальної автономії для угорців. Під «максимальною автономією» вони розуміли створення автономної області в межах історичних земель Секейського краю (східна частина Трансильванії) та надання особливого самоврядного та адміністративного статусу іншому історичному регіону – Парціум (захід Румунії в прикордонні з Угорщиною) [20].

Громадсько-політичні організації угорців в Румунії реалізують соціально-політичну комунікацію в межах чотирьох основних просторів: 1) на рівні державних та регіональних інститутів Румунії; 2) між угорськими організаціями Румунії та громадсько-політичними інститутами Угорщини; 3) між угорськими діаспорними інститутами різних держав; 4) в публічному просторі загальноєвропейської політики.

У Словаччині соціально-політичний діалог з угорською діаспорою розпочалося після падіння уряду Володимира Мечьяра (1994 – 1998) [21]. «Партія угорської коаліції», яка представила інтереси угорців Словаччини, була сформована трьома невеликими партіями угорської меншини в 1998 році, та в тому ж році вона увійшла до правлячої коаліції [22]. Партія обґрунтовувала необхідність створення «Комарнянського краю» – єдиної адміністративної одиниці з компактним проживанням угорців [23, с. 46], але з 2009 року

єдиним представником угорської громади в парламенті залишилася «Партія Міст», яка з'явилася в 2009 році та сформувала політичну мету – налагодження діалогу між угорцями та словаками [24].

В Сербії інтереси угорців представляють три політичні партії, які об'єднані в «Угорську коаліцію». Остання має представництво в Скупщині. «Альянс воєводинських угорців», як найбільш відома та впливова частина Коаліції презентує інтереси угорської групи в сербському автономному краї Воєводина. Партія виступає за створення регіональної автономії угорців в північній Воєводині [25]. Соціально-політичне представництво угорської спільноти в Сербії реалізує «Угорська національна рада», яка бере участь у процедурах прийняття рішень, має повноваження щодо прийняття рішень з певних питань і може створювати інституції [26].

В Україні політичні інтереси угорців презентують дві партії, які діють в одному соціокультурному просторі: «Партія угорців України», яка під назвою «Товариство угорської культури Закарпаття» діє як громадська організація поза виборами [27] та «Демократична партія угорців України» [28].

Обидві партійні організації зайняті політичним представництвом інтересів угорців: в органах місцевої влади, на рівні територіальних громад і на рівні закріплення механізму постійного представництва угорських політичних сил в вищому органі країни. Прикладом політичного лобізму цих партій було підписання в травні 2014 року «Угоди про співпрацю» між «Товариством угорської культури Закарпаття» та кандидатом в Президенти України Петром Порошенком. В Угоді вказувалося, що кандидат на пост Президента у разі обрання сприятиме позитивному вирішенню таких питань як: 1) забезпечення мовних прав національних меншин на основі Європейської хартії регіональних мов або мов меншин; 2) у межах адміністративної реформи забезпечення прав та інтересів національних меншин на рівні територіальних громад; 3) сприяння створенню окремих підрозділів з управління навчальними закладами з навчанням мов національних меншин через органи влади на місцях; 4) сприяння поверненню нерухомого майна, яке було незаконно відчужено за радянських часів у релігійних громад; 5) забезпечення парламентського представництва угорців Закарпаття; 6) сприяння реабілітації угорців, які стали жертвами сталінських репресій.

У вересні 2015 року за посередництвом віце-прем'єр-міністра Угорщини Жолта Шемьєна був досягнутий паритет між партіями що дозволило подолати 5% бар'єр для проходження до Закарпатської обласної ради та оформлення більшості у Виноградівській та Берегівській районних радах. Забезпечення представництва угорців в місцевих радах всього Закарпаття та в Обласній Раді було розцінений з боку політичних кіл Угорщини як довгоочікувана політична перемога. Такий розклад політичної карти сприяє стратегії Угорщини щодо вимог автономії для угорців в Закарпатті.

Розширення громадянських та політичних прав на закордонних угорців стало актуальною політичною практикою. Структурним розширенням простору національно-політичної комунікації за рахунок діаспори є участь угорців з діаспори у виборчих перегонках. Так, наприклад у 2018 році у парламентських виборах в Угорщині взяли участь біля 40 тис. громадян України [29]. Отже, процес набуття рис політичного актора для Закарпаття в угорському політичному просторі розширюється за рахунок включення в електоральний простір Угорщини та завдяки набуття рис адміністративної одиниці (в 2018 році уряд Угорщини створив посаду Урядового Уповноваженого Міністра, відповідального за розвиток Закарпатської області та програми розвитку дитячих закладів Карпатського басейну [30]. З того часу Закарпатський регіон набуває рис політичного транснаціонального гравця.

Угорська діаспора – помітний політичний гравець в Австрії, Румунії, Сербії, Словаччині, Україні. Більшість країн сусідів визнають подвійне громадянство, вони реалізують афінмативні практики для меншин, створюючи особливі умови для партій, які представляють національні меншини. Тому міждержавний діалог Угорщини з приводу прав угорців відбувається, передусім, в сфері політичної участі та представництва. Угорщина формує системний діалог між спорідненими угорськими діаспорами в прикордонні. Продовжується процес розширення системи соціально-політичної комунікації як модель створення «угорського світу». В 2017 році «Форум угорських депутатів» від Карпатського басейну в Будапешті підтримав збільшення числа виборчих альянсів за участю угорських партій у суміжних країнах [31]. Сама ідея створення автономій для закордонних угорців під патронатом політичної влади Угорщини, сприймається як умова забезпечення для держави статусу регіонального лідера ЄС в Карпатському басейні. З цим пов'язана і ініціатива парії «За кращу Угорщину» («Йоббік») залучити до «автономістського руху» русинів, апелюючи до спільної історичної долі двох народів.

Розбудову розгалуженої мережевої системи соціально-політичних зв'язків які забезпечують соціальну дієздатність локальних регіональних громад, можна розглядати як створення нового формату існування національного організму. Так, «Всесвітня Рада угорців» і «Всесвітня Рада Підкарпатських русинів», «Форум представників Карпатського регіону» об'єднують понад 15 млн. членів, які проживають в різних країнах світу.

Таким чином, Угорська політика розглядає угорські громади як ресурс, який здатний забезпечити політичний транзит для національної доктрини, яка одночасно забезпечує модерну складову етнонаціональної ідеї та надає можливість гнучко реагувати на просторові трансформації з боку ЄС, де регіон визначається в якості перспективної територіально-політичної одиниці.

Бібліографічний список:

1. Anderson M. Transfrontier Co-operation – History and Theory. Grenzüberschreitende Zusammenarbeit in Europa: Theorie – Empirie – Praxis / G. Brunn., P. Schmitt-Egner (Eds.). Baden-Baden: Nomos. P. 78–97.
2. Barth F. Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organisation of Culture Difference / F. Barth (Ed.). London: George Allen & Unwin. 1969. P. 9–38.
3. Hirschhausen von, B. The Heuristic Interest of the Concept of “Phantom Borders” in the Understanding of Cultural Regionalization. / M. Velguth (Trans.). L’Espace géographique. Paris: Balin. 2017. Vol. 46 (2) P. 106–125.
4. Gurr T. R. Why Minorities Rebel: a Global Analysis of Communal Mobilization and Conflict since 1945. International Political Science Review. 1993. Vol.14. Is.2. P. 161–201.
5. Follis K. S. Building Fortress Europe. The Polish-Ukrainian Frontier. Philadelphia: Penn Press, 2012. 296 p.
6. Vekas J. Spectra: National and Ethnic Minorities of Hungary as Reflected by the Census. *National and Ethnic Minorities in Hungary, 1920–2001*. New York, 2005. P. 1–162.
7. Kontler L. Millennium in Central Europe. A History of Hungary. Budapest: Atlantis Kőnyvkiado, 1999. 537 p.
8. Suli-Zakar I. The role of the Carpathian Euroregion in the CrossBorder Cooperations Operating Along the Borders of Hungary // Wurzbürger Geographische Manuskripte. Würzburg, 2003. № 63. P. 7–20.
9. A Szomszédos államokban élő magyarokról: Törvény LXII/2001. Nemzeti Jogszabálytár. 2001. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=57066.338598 (accessed 09.05.2021).
10. Határon túli magyarság a 21. században. URL: http://www.magyariskola.hu/letoltes/Htm_konyv.pdf (accessed 09.05.2022).
11. Erdélyi Magyar közművelődési egyesület (EMKE). URL: <https://www.emke.ro/node/4>. (accessed 09.05.2021).
12. Magyar Ifjúsági Tanács (MIT). URL: <https://www.mitesek.net>. (accessed 09.05.2021).
13. Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT). URL: <http://emnt.org> (accessed 09.05.2022).
14. Romániai Magyar Demokrata Szövetség. URL: <http://www.udmr.ro> (accessed 09.05.2022).
15. Bakk M., Szász A. Z., Székely I. G. Parlamenti és elnökválasztás Romániában 2004 novemberében. *Magyar Kisebbség*. 2004. 34 (9) sz. P. 3–52.
16. Erdélyi Magyar Néppár (EMNP). URL: <http://www.neppart.eu>
17. Magyar Ifjak Nemzeti Tanácsa (MINTA). URL: <https://magyarifjak.hu> (accessed 09.05.2021).
18. Magyar Polgári Párt (MPP). URL: <http://www.polgaripart.ro/hu/> (accessed 09.05.2021).
19. A Magyar Polgári Párt 15 polgármesteri tisztséget szerzett. *ALFAHÍR*. 06.06.2016. URL: https://alfahir.hu/a_magyar_polgari_part_15_polgarmesteri_tisztseget_szerzett (accessed 09.05.2022).
20. Политические партии венгров Румынии потребовали автономии для Трансильвании. Парламентариите также считают, что венгерский язык должен быть равным по статусу румынскому. *Информационное агентство ТАСС*. 09.01.2018. URL: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/4861180> (дата звернення 05.08.2022).
21. Максимець В. Є. Становище національних меншин в Словаччині після вступу в ЄС. *Слов'янський вісник: збірник наукових праць. Серія «Історичні та політичні науки»*. Рівне: ПІС КСУ. 2013. Вип. 15. С. 112–115.
22. Strana maďarskej komunity (SMK): Stanovy dne 22.09.2012. Úplné znenie vypracované ku dňu 24.02.2018. URL: <https://www.mkp.sk/sk/2012/12/09/stanovy-smk> (дата звернення 05.11.2018).
23. The Impact of Decentralization on Social Policy / K. Tausz (Ed.). Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, OSI, 2002. 312 p.
24. Most-Híd. Občianska Strana. URL: <https://www.most-hid.sk/sk/o-strane> (accessed 09.05.2021).
25. Savez vojvođanskih Mađara. URL: www.vmsz.org.rs (accessed 09.05.2021).
26. Национални савет мађарске националне мађине. Србија. URL: <http://www.mnt.org.rs/sr> (дата звернення 05.11.2018).
27. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség. URL: <https://kmksz.com.ua> (дата звернення 11.10.2018).
28. КМКС – Партія угорців України; Демократична партія угорців України – Відомості щодо зареєстрованих у встановленому законом порядку політичних партій станом на 18.01.2017 р. *Департамент Державної Реєстрації та Нотаріату*. URL: http://ddr.minjust.gov.ua/uk/sa9c78cf6b6ee6db5c05f0604acdbdec/politychni_partiyyi / (дата звернення 05.05.2022).
29. Тужанський Д. Як українські угорці допомогли Орбану зберегти абсолютну владу в Угорщині. *LB.ua*. 13.04.2018. URL: https://lb.ua/world/2018/04/13/395148_ukrainskie_vengri_pomogli_orbanu.html (дата звернення 04.09.2022).
30. Київ вимагає роз'яснень у Будапешті через створення посади уповноваженого по Закарпаттю. *Європейська правда*. 02.08.2018. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/08/2/7085124/> (дата звернення 11.08.2022).
31. Захист угорського населення: Будапешт готовий підтримувати автономії в сусідніх країнах. *Сьогодні*. 26.03.2017. URL: <https://ukr.segodaya.ua/world/zashchita-vengerskogo-naseleniya-budapesht-gotov-podderzhivat-avtonomii-v-sosednih-stranah-1006844.html> (дата звернення 05.05.2022).

References:

1. Anderson M. Transfrontier Co-operation – History and Theory. Grenzüberschreitende Zusammenarbeit in Europa: Theorie – Empirie – Praxis / G. Brunn., P. Schmitt-Egner (Eds.). Baden-Baden: Nomos. P. 78–97.
2. Barth F. Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organisation of Culture Difference / F. Barth (Ed.). London: George Allen & Unwin. 1969. P. 9–38.
3. Hirschhausen von, B. The Heuristic Interest of the Concept of “Phantom Borders” in the Understanding of Cultural Regionalization. / M. Velguth (Trans.). L’Espace géographique. Paris: Balin. 2017. Vol. 46 (2) P. 106–125.
4. Gurr T. R. Why Minorities Rebel: a Global Analysis of Communal Mobilization and Conflict since 1945. International Political Science Review. 1993. Vol.14. Is.2. P. 161–201.
5. Follis K. S. Building Fortress Europe. The Polish-Ukrainian Frontier. Philodelphia: Penn Press, 2012. 296 p.
6. Vekas J. Spectra: National and Ethnic Minorities of Hungary as Reflected by the Census., 1920–2001. New York, 2005. P. 1–162.
7. Kontler L. Millennium in Central Europe. A History of Hungary. Budapest: Atlantisz Könyvkiado, 1999. 537 p.
8. Suli-Zakar I. The role of the Carpathian Euroregion in the CrossBorder Cooperations Operating Along the Borders of Hungary // Wurzbürger Geographische Manuskripte. Wurzburg, 2003. № 63. P. 7–20.
9. A Szomszédos államokban élő magyarokról: Törvény LXII/2001. Nemzeti Jogszabálytár. 2001. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=57066.338598 (accessed 09.05.2021).
10. Határon túli magyarság a 21. században. URL: http://www.magyariskola.hu/letoltes/Htm_konyv.pdf (accessed 09.05.2022).
11. Erdélyi Magyar közművelődési egyesület (EMKE). URL: <https://www.emke.ro/node/4> (accessed 09.05.2021).
12. Magyar Ifjúsági Tanács (MIT). URL: <https://www.mitesek.net> (accessed 09.05.2022).
13. Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT). URL: <http://emnt.org> (accessed 09.05.2022).
14. Romániai Magyar Demokrata Szövetség. URL: <http://www.udmr.ro> (accessed 09.05.2022).
15. Bakk M., Szász A. Z., Székely I. G. Parlamenti és elnökválasztás Romániában 2004 novemberében. Magyar Kisebbség. 2004. 34 (9) sz. P. 3–52.
16. Erdélyi Magyar Néppár (EMNP). URL: <http://www.neppart.eu>
17. Magyar Ifjak Nemzeti Tanácsa (MINTA). URL: <https://magyarifjak.hu> (accessed 12.10.2021).
18. Magyar Polgári Párt (MPP). URL: <http://www.polgaripart.ro/hu/> (accessed 12.10.2021).
19. A Magyar Polgári Párt 15 polgármesteri tisztséget szerzett. ALFAHÍR. 06.06.2016. URL: https://alfahir.hu/a_magyar_polgari_part_15_polgarmesteri_tisztsaget_szerzett (accessed 09.05.2022).
20. Polytycheskye partyu venhrov Rumynyy potrebovaly avtonomyy dlia Transylvanyy. Parlamentaryy takzhe schytaiut, chto venherskyi yazyk dolzhen byt ravnym po statusu rumynskomu. Ynformatsyonnoe ahentstvo TASS. 09.01.2018. URL: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/4861180> (accessed 05.08.2022).
21. Maksymets V. Ye. Stanovyshche natsionalnykh menshyn v Slovachchyni pislia vstupu v YS. Slov’ianskyi visnyk: zbirnyk naukovykh prats. Seriya «Istorychni ta politychni nauky». Rivne: PIC KCU. 2013. Вып. 15. С. 112–115.
22. Strana maďarskej komunity (SMK): Stanovy dne 22.09.2012. Úplné znenie vypracované ku dňu 24.02.2018. URL: <https://www.mkp.sk/sk/2012/12/09/stanovy-smk> (accessed 05.11.2018).
23. The Impact of Decentralization on Social Policy / K. Tausz (Ed.). Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, OSI, 2002. 312 p.
24. Most-Híd. Občianska Strana. URL: <https://www.most-hid.sk/sk/o-strane> (accessed 09.05.2021).
25. Savez vojvodanskih Mađara. URL: www.vmsz.org.rs (accessed 09.05.2021).
26. Natsyonalny savet maĥarske natsyonalne maŭnye. Srbyja Departament Derzhavnoi Reiestratsii ta Notariatu. URL: <http://www.mnt.org.rs/sr> (accessed 05.11.2018).
27. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség. URL: <https://kmksz.com.ua> (accessed 11.10.2018).
28. KMKS – Partiiia uhortsiv Ukrainy; Demokratichna partiia uhortsiv Ukrainy – Vidomosti shchodo zareiestrovanykh u vstanovlenomu zakonom poriadku politychnykh partii stanom na 18.01.2017. Departament Derzhavnoi Reiestratsii ta Notariatu. URL: http://ddr.minjust.gov.ua/uk/ca9c78cf6b6ee6db5c05f0604acdbdec/politychni_partiiyi/ (accessed 05.05.2022).
29. Tuzhanskyi D. Yak ukrainski uhortsii dopomohly Orbanu zberehty absoliutnu vladu v Uhorshchyni. LB.ua. 13.04.2018. URL: https://lb.ua/world/2018/04/13/395148_ukrainskie_vengri_pomogli_orbanu.html (accessed 04.09.2022).
30. Kyiv vymahaie roz’iasnen u Budapeshta cherez stvorennia posady upovnovazhenoho po Zakarpattiu. Yevropeiska pravda. 02.08.2018. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/08/2/7085124/> (accessed 11.08.2022).
31. Zakhyst uhorskoho naselennia: Budapesht hotovy pidtrymuvaty avtonomii v susidnikh krainakh. Sohodni. 26.03.2017. URL: <https://ukr.segodnya.ua/world/zashchita-vengerskogo-naseleniya-budapesht-gotov-podderzhivat-avtonomii-v-sosidnih-stranah-1006844.html> (accessed 05.05.2021).